

עליון

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון כד | שבת קודש פרשת כי תשא - שושן פורים | ט"ו אדר ה'תשפ"ה

עלה נס

מה ענין אהבת הנס לקבלת התורה

ע"פ ספר זבח יוסף על המועדים, מאת הרה"צ ר' יוסף יונה גבריאל ווייסבלום שליט"א

קימו וקבלו היהודים (אסתר ט, כז).

בגמ' (שבת פח, א), הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר, ע"כ. ופירש רש"י, קבלוה בימי אחשורוש מאהבת הנס שנעשה להם, עכ"ל. וצריך להבין מה ענין אהבת הנס לקבלת התורה.

ונראה עפ"י מה שאמרו בגמרא (מגילה יג, ב), כיון שנפל פור בחדש אדר שמח המן שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד. והקשה במשך חכמה למה נעלם מהמן הרשע יום לידת משה. ותירץ שמושה רבינו נולד בלילה כמשמעות הגמרא בסוטה (יב, א), אך נפטר ביום כמבואר בטור (או"ח סימן רצב). ואצל העכו"ם הלילה הולך אחר היום שלפניו, ולכן חשב המן שמשה נולד בלילה השייך עדיין ליום של ו' אדר שלפניו, ונמצא שלא נתמלאו שנותיו מיום ליום, שהרי נולד בו' אדר ומת בז' אדר, וזו היתה טעותו של המן, עכ"ת ודפח"ת.

ונראה שכיון שמושה רבינו נולד שמונים שנה קודם מתן תורה, ועדיין היה להם לישראל דין בן נח, והלילה הלך אחר היום, וא"כ הרי נולד משה ליל ו' אדר. אמנם כשקיבלו בני ישראל את התורה ויצאו מכלל בן נח ונכנסו לכלל בני ישראל, גדול כוח קבלת התורה ששינה את סדרי המערכות גם למפרע, ומה שהיה ו' אדר נעשה עתה ז' אדר.

מעתה י"ל שכיון שכל הנס היה ע"י כח קבלת התורה, שעל ידה נשתנה יום לידת משה ליום ז' אדר ואיתחזק מזליה, לכן קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם לקבל עול התורה מאהבת הנס, שהישועה באה ע"י קבלת התורה.

עלה רש"י

חיוב גרים במצות פורים

ע"פ פירוש רש"י על חמש מגילות עם ביאור אביר יוסף, אשר מבאר מברר ומלכן פירוש רש"י עם הערות הארות ועיונים מאת הרה"ג ר' יעקב ריינמאן שליט"א

קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם (אסתר ט, כז). ופירש רש"י: הנלוים עליהם - גרים העתידים להתגייר.

דהיינו שהפסוק עוסק ב'כל הנלוים עליהם' שאינם בכלל זרעם, ומתייחס לאלו שעתידיים להתגייר. והנה יום טוב של פורים הוא מצוה דרבנן, וכל הגרים מחויבים במצוות דרבנן, ומדוע אם כן הוצרכו להכלילם במיוחד במצות חגיגת פורים.

ונראה שמרדכי ואסתר רצו להבטיח שפורים יראה כציווי לחוג את היום טוב לכל היהודים יחד, ולכן כל הגרים שעתידיים להתגייר בכלל החיוב. דאם לא כן, יחשבו שפורים הוא רק יום טוב לאלו שניצלו או שניצלו אבותיהם, וממילא גרים לעתיד שלא ניצלו הם או אבותיהם אינם בכלל החיוב.

עלה שקל

יסוד השראת השכינה - התבטלות הפרט אל הכלל

ע"פ דברי הגאון רבי אליהו אוזבאנד שליט"א בתוך קונטרס כי ידעתי, שיעורי דעת מהגאון רבי אליהו אוזבאנד שליט"א ונלוה עליו קונטרס למען אשר יצוה, שיעורי דעת מהגאון רבי אברהם אוזבאנד זצ"ל

כי תשא את ראש בני ישראל וגו' ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם (שמות ל, יב).

הקשה המגיד מדובנא (פרשת כי תשא), איך ניצלים מן הנגף על ידי נתינת מחצית השקל. ותירץ, דהנה יש להעיר על דברי המשנה (סנהדרין ר"פ חלק) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כו'. הרי לפי דברי המשנה, יחשוב כל אדם לעצמו, "מה אני צריך לחזור אחר תורה ומצוות עם כל הטירחא והעמלות הכרוכה בהם, הרי כל ישראל מובטחים שיש להם חלק בעולם הבא". וכן כל היעודים המובטחים לכלל ישראל ע"י הנביאים, למה צריכים לעמול בעבודת ה' כל כך.

ותירץ, כי לכל אדם יש ב' בחינות, אחת, כפי מה שהוא בעצמו, והשנית, כפי מה שהוא בתור חלק מן הכלל. הנה כלל ישראל מובטחים ודאי בחלק לעוה"ב, ומובטחים בכל יעודי הנביאים, שיבא המשיח ויתקן העולם בתיקון השלם ויתבטל הרע. והבטחות אלו, כולם הם עבור כלל ישראל בכלליותם. אולם איש פרטי כראובן ושמעון, אין זכיתם בהבטחה זו אלא כפי מה שהם חלק מן הכלל.

והמשיח על זה משל נפלא, למי שקנה קורות בהקפה כדי לבנות בית, ובהגיע זמן התשלום לא היה בידו לשלם, ובעל העצים הלך ליטול בחזרה את קורותיו, אך מצא בית בנוי, ולא היה שייך לסתור את הבית בכדי ללוקחם, ולא לקח כלום.

וזו כוונת הכתוב "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם", כי עכשיו כולם הם ככלל אחד, וליכא "ראובן" ו"שמעון" לענוש כפי מעשיהם הפרטיים. ולכן ציוותה התורה במצות מחצית השקל, להראות ולהורות לכלל ישראל שכולם בבחינת "מחצית" ולא כדבר שלם בפני עצמו, וכל אחד הוא מחצית הדבר, ושייך לכלל ישראל.

והנה מבואר בפירוש הגר"א על שיר השירים (א, יז), שהשראת השכינה היא בלבן של ישראל, ולא היה בנין המשכן תכלית לעצמו בכדי שעל ידו תשרה בישראל השכינה, אלא הנדבה היתה התכלית, שהוצרכו לאיחוד הלבבות, וממילא צוה הקב"ה לבנות משכן ולייצר ההיכי תימצוי שיתנדב כל אחד נדבת לבו, ובזה יתאחדו הלבבות.

ועל פי זה מובנים דברי המגיד מדובנא ביתר עומק, כי כל עצמה של הדבקות בה' על ידי

הג"ר אברהם אוזבאנד זצ"ל באמצע עם הרה"ג ר' יהודה גאלדבערג שליט"א בצד ימין והרה"ג ר' משה פריי שליט"א בצד שמאל תשואות חן להרב לוי ברש

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א							
ערב שבת		יום השבת		ליל שבת		חצות היום	
1:06	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	7:02	סו"ד קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"ז	7:04	מוצאי שבת	7:04	חצות היום
4:04	זמן ג' כוכבים (לקריש לפני הסעודה)	10:39/11:06	סו"ד תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"ז	8:17	ע"ב דקות	8:17	ט' שעות (להתחלת סעודה)
6:44	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	1:05	חצות (סעודת שבת להב"ח)	8:25	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות	8:25	הדלקת נרות (18 דקות)

ראיתי בגליון פרשת תרומה מה שכתב ידידי הרב משה ברוך קופמאן שליט"א בענין טלטול ספר תורה ממקום למקום לצורך הד' פרשיות, ויצא לחדש שמעיקר תקנת חז"ל להוציא ספר תורה נוסף בשביל הד' פרשיות, והביא מהקונטרס שלי לענין טלטול ספר תורה במקום טרחא דציבורא. והנה הביא משו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ג סימן כח) שכתב להחמיר בזה, אולם נראה שאין הדברים מכוונים. האגרות משה נשאל אודות ביהכ"נ שנשאר במקום שהלכו היהודים משם, ומעת אנשים עניים מתפללים שם שאין ביכלתם להחזיקו, וז"ל, "ובשבת כיון שהוא לצורך מצות רבים יש מקום להתיר להביאו ע"י עכו"ם, כשיטה ראשונה בש"ע (או"ח) סימן ש"ז סעיף ה' ובמ"ב ס"ק כ"ג מסיק כן להלכה. ואם אפשר לילך בשבת למקום שנמצא הס"ת יצטרכו לילך לשם, מאחר שאז אין זה לצורך מצוה, ומצד טירחא דציבורא אין להתיר זה, וגם מצד מצוה להתפלל בביהכ"נ אין להתיר אם יכולין להתפלל בהבית אשר יהיה שם הס"ת". ואין להסיק מזה שדעתו שאין היתר לטלטל ספר תורה משום טרחא דציבורא, אלא דבריו נאמרו לענין איסור אמירה לעכו"ם שהותר לצורך מצות רבים, שזה אינו אלא במקום שאי אפשר להם לקרוא בלאו הכי.

החותם לכבוד התורה ולומדיה, אהרן קרייזל
מנ"ס א"צ מלך במערת ס"ת א"צ לבית יחזק

רבה ורבי זירא - גדלות הבורא ושפלות האדם

בגליון פר' תצוה הובאו דברי הג"ר אפרים אהרן טווערסקי שליט"א בספרו 'שרי אלפים' (מהדורת עלה זית), שהאמורא "רבה" שמו מוכיח עליו שהיה מאלו שנתנו עיקר מבטם על גדלות הבורא, והאמורא רבי זירא ששמו מלשון "זעירא" היה מאלו שנתנו עיקר מבטם על שפלות עצמם. ועפ"ז ביאר העובדא במסכת מגילה (ז, ב) דקם רבה שחטיה לרבי זירא.

ואולי יש לבאר עפ"ז עובדא אחרת של רבה ורבי זירא,

לקרות 'זכר' בשני סגולים מצינו בספר השרשים (לרד"ק, ערך זכר).

והנה יש להוסיף על זה שאינו רק הצעת מקור למנהג, אלא זה הוא באמת המקור לדברי הגר"א, וכמו שכתב בהדיא תלמידו הגרמ"מ משקלוב זצ"ל ב'דיוקים בנוסחי התפילה והברכות'.

אמנם יש מקום לעיין בזה, שהרי בספר השרשים הביא ש'מקצת הספרים' גורסים בשש נקודות, ו'מקצת ספרים' אחרים בחמש נקודות, וא"כ צ"ב מדוע בחר הגר"א את גירסת שש הנקודות.

ואשר נראה בזה, שבהרבה מהמהדורות הקדומות של 'ספר השרשים' [רומא רל"ג, נאפולי ר"ג, ונציה ש"ז] הלשון הוא רק: 'תמחה את זכר עמלק' בשש נקודות, אבל 'לזכר קדשו' בחמש נקודות ולית כוותיה, ע"כ. ולא נמצא המשך הדברים שכתב: כן הוא במקצת הספרים, ובמקצת הספרים כל זכר בחמש נקודות, ע"כ. והמהדורה הנפוצה היום של ספר השרשים הוא צילום מהדורת ברלין תר"ז ששם מופיע גם הקטע השני. יתכן שלפני הגר"א היה הדפוס שיש בו רק הקטע הראשון, ולכן הביא רק הגירסא של שש נקודות.

עוד י"ל בזה, שהרד"ק בספרו 'ספר מכלול' סתם ש'זכר' הוא בשש נקודות, ואולי סבר הגר"א שמזה מוכח שכן עיקר דעת הרד"ק.

אמנם בשנת תרכ"ד נדפס בפעם הראשונה עוד ספר מהרד"ק בשם 'עט סופר', ושם סתם ש'זכר' הוא בחמש נקודות, והספר הזה נכתב ע"י הרד"ק אחרי שכתב ספר השרשים וספר המכלול, ומשמע שזה סוף דעתו. וממילא יש מקום להסתפק, שאולי אם הגר"א היה יודע אודות הכת"י של הרד"ק שכתוב שם גירסא של חמש נקודות, וגם מה שכתוב בספר 'עט סופר' שבו מסקנת דעת הרד"ק ש'זכר' הוא בחמש נקודות, אז לא היה קורא 'זכר' בסגול. וכן אולי אם היה ידוע ל'חפץ חיים' מכל זה, לא היה כותב במשנה ברורה להחמיר ולקרוא 'זכר' גם בסגול. וצ"ע.

אהרן קרייזל, או"ס א"צ

דאיתא במס' סנהדרין (סה, ב), רבה [כן גרס היעב"ץ] ברא גברא, שדריה לקמיה דרבי זירא, הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה, א"ל מן חבריא את [-מן הנבראים על ידי 'החברים' אתה] הדר לעפרין, ע"כ. ו"ל דרבה שדריה לקמיה כדי להראות לו גדלות האדם דמצו ברו עלמא, כמו אלקים, כדאמר רבא (שם) אי בעו צדיקי ברו עלמא, וזה נגד שיטת רבי זירא שהיה מתבונן בשפלות האדם. ו"ל דמה שאמר רבי זירא הדר לעפרין, הנה כפשוטו קאי על הגברא, אבל אפשר לומר שנכלל בזה תשובה לרבה, שכך אמר לו, הרי אין הגברא שבראת דומה לגברא שברא אלקים, שהרי אין לו כח לדבר, וא"כ מזה ראייה לשיטת רבי זירא שיש להתבונן בשפלות האדם שיסודו מעפר.

והגרה"ש שימאנאוויטש שליט"א הביא בגליון שם מהחוות יאיר שהאריך יותר בענין שיטתו ומנהגו של רבי זירא. ובתוך דבריו ציין להא דאיתא במס' נדה (כג, א) עד כאן הביאו רבי ירמיה לרבי זירא לידי יחיון. ואולי י"ל דר' ירמיה ששמו היה מלשון רוממות סבר כשיטת רבה, ולכן רצה להביא את רבי זירא לידי יחיון ולהעמידו בשיטת רבה. [ועוד יש לציין בזה מה דמצינו (ב"מ דף פה, א) דרבי זירא נקרא 'קטין חריך שקיה'. והגר"א גרינהויז פירש דקרו ליה 'קטין' על שמו, דשם 'זירא' הוא מלשון זעירא. ורש"י פירש דאינש גוצא הוה, ו"ל דשמיא גרים (עיין ברכות ז, ב). וכעין זה ראייתו בכתבי הגר"ד גנק (מס' ברכות) שכתב בשם הגר"ר שפיץ לפרש, דמה שאבא שאול ארוך בדורו הוה (גדה כד, ב) קשור לשם שלו, שמצינו בשאול המלך דהיה גבוה כדכתיב "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שמואל א' ט, ב).]

א פרייליכן פורים, אב באטאק

***

'זכר' בשש נקודות

בשבוע שעבר במדור 'עלה זכור', הביא הרב אברהם שמעון פריינד שליט"א את דברי המעשה רב' שכתב שהגר"א קרא פרשת זכור בסגול תחת הזי"ן, והאריך בענין זה בטוב טעם, כתב ש"מקור ברור להמנהג

המנהגים נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן ע"פ לוח ההלכות והמנהגים (ליטא), נוהג בחכמה (בית מדרש גבוה), ימינו קדם (אויברלנד)

וכדעת השר"ע. אומרים שונת יעקב ואין אומרים אשר הניא. אשרי וזא לציון ואין אומרים למנצח. אחר התפילה ק"ק האשכנזים אומרים שיר ממזר לאסף (תהלים פג). ויש אומרים אילת השחר (תהלים כב) ויש אומרים שגיון לדוד (תהלים ז). כשיש מילה יש מקדימין המילה קודם המגילה ויש מאחרין אחר התפילה, וכנראה עמא דבר להקדים המגילה. ואין לחלוף התפילין עד אחר קריאת המגילה מחמת שייקר' אלו התפילין שבראש, אלא א"כ חושש לגוף נקי.

פורים שחל בערב שבת: לכתחילה עושים הסעודה קודם חצות (ראה בארוכה בעלה סעודה), ואם נתאחרו וחוששים לשכרות יש להתפלל מנחה קודם הסעודה. בישיבה עושים מנחה קצרה אף בפורים (נוהג בחכמה).

שבת פרשת כי תשא: שושן פורים אין אומרים אב הרחמים וצדקתך ואין מזכירין נשמות. ק"ק אשכנזים אומרים ויצרות לשבת הפסקה. נוהגים שכהן או לוי עולה לפרשת העגל (מג"א סימן תכח) ולא ישראל. ולכן כאשר אין כהן רק לוי יש לקרא העליה הראשונה עד 'שלישי' הנדפס בחומשים ויוסיפו עוד עליה. יש נוהגים לקרא פרשת העגל בקול נמוך (פרי חדש שם).

ט"ז אדר: המנהג בחו"ל שאומרים תחנון, אף שבירושלים עושים היום סעודת פורים (נוהג בחכמה). ויש מקומות באר"י שאין אומרים תחנון מחמת כבודו של ירושלים. [בכמה קהילות נוסח ספרד אין אומרים תחנון לעולם בט"ז וי"א אדר]. יש לציין שיום זה יר"ט במגילת תענית, שבו קמו עממיא על פליטת ספריא שנעשה נס לחכמים ונצלו מאת הקמים עליהם (סידור יעב"ץ).

שקוראים בניגון מיוחד הפסוקים שראשי תיבות וסופי תיבות שם הוי"ו. גם מחמת שמחה מנגנים קצת הפסוקים שמסיימים בדבר טוב כגון וימליכוה תחת ושתי, אל תפל דבר מכל אשר דברת, ויתלו את המן. אך יש מקפידים שלא לשנות מהניגון הרגיל (נוהג בחכמה). קוראים כמה פסוקים בניגון איכה כל אחד כפי מהנהג.

נוהגים להכות כשמזכירים שמו של המן וזיהרו שלא לגרום בלבול מחמת זה. אין להביא קטנים ביותר המפריעים את הקריאה. יזהר הבעל קורא שלא להתחיל או להמשיך הקריאה עד שכל הקהל בשתיקה, כדי שישמעו הכל היטב.

אחר הקריאה כורך המגילה ואומר ברכת האל-ה הרב את ריבנו. ויש אומרים רק הרב את ריבנו ואין אומרים 'הא-ל'. וביחיד וכן בקריאת הנשים אין אומרים ברכה זו. אומרים אשר הניא עד זכור לטוב, ואתה קדוש יושב כוכ' קדיש שלם בלא התקבל. ויש מקומות שאומרים עוד פעם התקבל (ש"צ הנאמן, נוהג בחכמה).

מעות פורים לש"ץ: מלפנים היו נוהגים לש"ץ הקורא את המגילה מעות. אבל אין ליתן לו ממעות פורים שהם לצורך עניים.

שחרית: משכימין להתפלל [שהוא אחד מן ההשכמות] ומתפללים כמו בחול. ברוב מקומות אומרים הקרובין בחזרה. אחר חזרת הש"ץ אומר חצי קדיש, וקריאת התורה ויבוא עמלק. חצי קדיש ומכניסין הס"ת. וקורא המגילה כמו בלילה. מנהג האשכנזים שאומרים שהחיינו גם ביום (רמ"א סימן תרצב), ומכוונים בשחיינו על שאר מצות היום [ויש מכריזים אף זה (נוהג בחכמה)]. בק"ק פפ"ד אין אומרים שהחיינו ביום (ש"צ הנאמן), וכך מנהג הגר"א (מעשה רב)

דיני והלכות פורים מרובים, והבאת בעיקר מנהגי בית הכנסת

מעריב: מקדימין להתפלל קצת מחמת המתענים [בפרט השנה שכבר נוהג שעון קיץ]. אבל אין להתחיל המגילה עד ודאי לילה. ובשעת הדחק אפשר להקל בשביל ציבור בביה"ש סמוך לצה"כ (ביאור הלכה). בהרבה מקומות אין האבל מתפלל אפילו מעריב בליל פורים. ואומרים ברוך ה' לעולם ויראו עינינו. נוהגין שלא לטעום לפני קריאת המגילה, אם לא מי שהוא חלוש. ובהרבה מקומות באים לביהכ"נ בערב עם גנדי שבת. אחר שמונה עשרה אומרים קדיש שלם.

מנהגי קריאת המגילה: בציבור פושט את המגילה כאגרת. נוהגים ששני אנשים עומדים בצד הבימה אצל הקורא (נוהג בחכמה) ובק"ק אשכנזים היה נוהג ששניהם אחזו אבוקות של אש בידם (ימינו כקדם). הבעל קורא לובש טלית. ומכריזים שיכוונו לצאת הברכות והקריאה ושלא יפסיקו בדיבור (נוהג בחכמה). ויש מכריזים שלא להפסיק באמירת ברוך הוא וברוך שמו.

מברך ג' ברכות בקול רם ומכוין להוציא הריבם. ד' פסוקי גאולה [איש יהודי, ומרדכי יצא, ליהודים, כי מרדכי היהודי] אומרים הקהל ואחר כך הש"ץ. היום נתפשט המנהג שהציבור אומרים גם עשרת בני המן. והש"ץ ידקק לקרוא עשרת בני המן בנשימה אחת. מחמת הספק קוראים 'להרג' ואחר כך 'ולהרג' (אמנם בק"ק פפ"ד מ' קוראים רק ולהרג (ש"צ הנאמן)), וכן 'בפניהם' ואחר כך 'לפניהם' [ויש להודיע זה תחילה לנשים ולקטנים כדי שלא יתבלבלו]. בקצת מקומות אומרים גם 'באמרים' ואחר כך 'כאמרים'.

גם נוהג לקרוא הפסוק בלילה ההוא בבקול רם. יש מקומות

בענין סעודת פורים דהאי שנתא, עלה על שלחן המערכת שני נושאים חשובים ונחוצים שהזמן גרמן. חדא, אם לכתחילה צריכים לגמור רוב הסעודה לפני חצות או דסגי בהתחלה כלדהו, והשני אם באמת נהגו להיות פורס מפה ומקדש בפורים שחל בערב שבת. ונתקבל כמה מכתבים מתלמידי חכמים חשובים, ואמרנו כל תמונע טוב מבעליו, טוב עין הוא יבורך, ונציג כאן דברייהם בשם אומרם, וירא העם וישפוט.

אפילו סעודה גדולה, ואי משום שלא יאכל בלילה לתיאבון העוסק במצוה פטור מן המצוה, עכ"ל עיי"ש. ועי' רמ"א (סימן רמט סעי' ד) וסעודה שזמנה ע"ש מותר וכו' כן נ"ל וכן המנהג פשוט, עכ"ל.

***

הרב חיים שטורן

בנוגע פורס מפה ומקדש, יש להוסיף על עוד טעם שאין לפרוס מפה, והוא שהשואל בשו"ת מהרי"ל (סימן נו) כתב שכל הענין של פורס מפה הוא רק כדיעבד. ואף שיש מקום לדון אם המהרי"ל הסכים לזה (ע"ש), הא במקור חיים (להחות יאיר, סי' תרצה ד"ה וכשחל) איתא שכן דעת המהרי"ל.

ובענין השמטת אמירת על הנסים מסעודת פורים כשעושים פורס מפה ומקדש, יש להעיר שבשנה זו כל אנשי ירושלים עיר הקדש יאכלו סעודת פורים ביום ראשון בלי הזכרת על הנסים. אלא דאעפ"כ יש להעיר דבמג"א (סימן תרצה סק"ט) מבואר שאין ליכנס למצב של ספק על הנסים [בסעודת פורים] ולכן כתב שעדיף לברך ברכת המזון לפני תפילת ערבית, וה"ה לדין שנקטינן שיש ג"כ אותו ספק אפילו כשלא התפלל מעריב אם רק אכל סעודת שבת (כמבואר במ"ב סקט"ו), שעדיף לברך ברכת המזון ואח"כ יאכל סעודת שבת.

ובענין לאכול עיקר הסעודה לפני חצות ולא רק להתחיל. הדברים ברורים וכמבואר בלשון הרמ"א. ואם לחשך אדם לומר הא בערוך השלחן (סימן רמט סעי' ז) כתב 'ומ"מ יראו שיתחילו קודם חצות', אין זו טענה, דבאמת כל הענין לאכול לפני חצות או שעה עשירית הוא בגדר הידור וחומרא (וכמבואר בסימן רמט), ולכן כתב דדיינו להתחיל מחצות. והיוצא מזה דכוונת הרמ"א הוא לעשות עיקר הסעודה לפני חצות אולם מהערה"ש (ועוד) שנקטו 'להתחיל' היינו שס"ל שאין צריך להחמיר כ"כ, שכל הענין הוא רק חומרא.

[אגב, כל זה הוא כפי ההבנה הפשוטה בדעת הרמ"א שכוונתו לפני חצות (וכמבואר במ"ב וערה"ש ועוד). אמנם היד אפרים הביא מהמהרי"ל להתחיל לפני שעה עשירית, ויש לדון אם כוונת היד אפרים להעמיס זה בכוונת הרמ"א או לחלוק עליו. ואם כצד ראשון, לשון 'שחרית' שנקט הרמ"א כאן יתפרש על דרך שכתב הרמ"א ביו"ד (סימן קצו סעי' ב) 'בדיקת שחרית', והיינו עד זמן מנחה קטנה (או סמוך לה), ע"ש.]

אסיים בדברי המאמר מרדכי בסימן קפח שכתב ז"ל, ועוד נראה שיש לפקפק על זה שאין לאחר תפילת שבת כ"כ וראוי להקדימה כדי להוסיף מחול על הקודש וגם בו יהיה טורח לציבור להתאסף בלילה ואם אינם מתאספים הנה הם מפסידין תפילת הציבור. ותו דבכה"ג יש לחוש קצת שמא יבואו לחילול שבת ח"ו, עכ"ל.

***

הרב אברהם שמעון פריינד

בענין אם יש לנהוג להיות פורס מפה ומקדש, הנה ה'מנהג' כבר מוזכר במאירי "ואף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת, שמתחילין בסעודה מבעוד יום עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין וגומרין את הסעודה, ומזכירין בה של פורים מטעם זה שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא, והדין נותן להזכיר בה של פורים אף על פי שעבר יום ארבסר בשעת הברכה". וכן נהג רבינו פרץ. והמנהג נפוץ ביותר אצל חסידים, כך נהגו בחב"ד (קובץ הערות וביאורים, תתלג, עמ' 29, ש"פ תצוה זכור, תשס"ב; סה"ש קיץ ה'ש"ת עמ' 37), האמרי אמת מגור (מאורות נתן, סי' מט, עמ' ר"ה) האדמו"ר מקאפיטשניץ (אביר המלכות עמ' רלא). וכך נהגו גם הגרא"ז מלצר בעיר סלוצק (קונטרס משנתם בשם הגרא"מ שך, עמ' ח) והג"ר אייזיק שר ראש ישיבת סלובודקה (עדותו של הגר"נ גולדברג שליט"א שנכח בסעודה מעין זו).

הרב יעקב קאפעלנער, מאנסי

בענין אם יש לאכול עיקר סעודת פורים לפני חצות. עי' ערוך השולחן (סימן רמט סעי' ז) לגבי סעודת פורים 'ומ"מ יראו שיתחילו קודם חצות'.

ב. בענין אם ראוי לעשות פורס מפה ומקדש. לשון המג"א (סימן רעא ס"ק י) 'ומ"מ בעל נפש יזהר שלא יבא לידי פורס מפה ומקדש כי יש דעות הרבה בענינים אלו'. ובשו"ת מהרי"ל (סימן נו) כתב לגבי פורים בערב שבת, שדוקא דיעבד אם משך סעודתו בע"ש עד הלילה פורס מפה. מאידך במאירי (כתובות ז, ב) מביא שאכן כן היה מנהגו ומנהג אבותיו לפרוס מפה כשחל פורים בע"ש.

ג. ובענין השמטת אמירת על הנסים בסעודת פורים. הנה המ"ב (סימן תרצה ס"ק טו) כתב בשם החי"א לומר רק רצה. עי' מג"א (שם ס"ק ט) בשם המרדכי ועוד שיאמר על הנסים כשעדיין לא התפלל מעריב, וכן כתב בפמ"ג שם שאפשר לומר שניהם כמו ר"ח במוצ"ש שיש סוברים כן.

***

הרב שמחה חיימאזויטש

נראה להביא ראייה דסגי להתחיל הסעודה קודם חצות, דהנה בהלכות פסח (סימן תעא סעי' א), שם מבואר שאסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון, וכתב הפמ"ג (א"א סק"א) שאע"פ שאין להתחיל סעודה קודם ט' שעות כשימשיך סעודתו עד אחר ט' שעות, אעפ"כ אין צריך להפסיק סעודתו כמו מי שהתחיל באיסור אחר ט' שעות. ואם כן ה"ה בנידון דידן דאין צריך להפסיק סעודתו אחר שכבר התחיל קודם חצות.

בענין אם נוהגים להיות פורס מפה ומקדש, ואם הרבה עשו כן בשנת תשפ"א, אציין שאנכי שמעתי מכמה אנשים שעשו כן בשנת תשפ"א וגם בשנים אחרות [איני יודע אם שאלו שאלת חכם אם לאו]. וכן נהגו כמה צדיקים - הרה"ק מרוזין וצאצאיו, אדמו"ר לעלוב, וגם האמרי אמת עשה כן באחת מהשנים.

ומה שטען הרב משה ברוך קופמאן (עלים פרשת תצוה) שלהיות פורס מפה ומקדש הוא מנהג אנשי ירושלים משום עניות, ודומה לסעודת נישואין שלא היו עורכים אלא בליל שבת. ואם קבלה היא נקבל, אבל אם אין זו אלא השערה בעלמא, יש להעיר שבזמן הרמ"א נהגו לערוך חתונות בער"ש ולאכול הסעודה בלילה משום עניות, ואעפ"כ כתב בסעודת פורים יאכלו בבוקר. ובאמת חילוק רב יש בין סעודת נישואין לסעודת פורים, שסעודת נישואין אין לעשות בערב שבת (עי' או"ח סימן רמט סעי' ב), על כן כשעשו החתונה בער"ש לעולם לא חל חיוב סעודה ויכלו להתחלה לצרף שמחת חתן וכלה עם סעודת שבת, משא"כ סעודת פורים שמחויב לאכול ביום ומצוה קעביד אם יאכל בבוקר, יש מקום יותר להשתדל לעשות ב' סעודות.

ובכלל לא הבנתי היאך תועיל להם סעודה אחת בפורים ושבת, בשלמא סעודת נישואין לא אכלו כלל בפני עצמה ויצאו בסעודה אחת בלילה, אבל בפורים מ"מ צריכים לאכול כזית ביום וכזית בלילה, וגם לצרף עמו שאר מאכלים כפי היכולת לעניים כמותם בין ביום ובין בלילה, וא"כ כל החילוק אם הוא סעודה אחת או שנים הוא בזמן אכילת סעודת פורים ולא במיעוט המאכלים.

***

הרב ישראל גאספריינד

הנה רוב הפוסקים פסקו שאין לקבוע סעודה בערב שבת מן המנחה ולמעלה. אבל לכאורה נראה שאין לקבוע סעודה כל היום ואפילו קודם המנחה, כמשמעות הגמרא בגיטין (לח, ב).

ואעפ"כ מפני דבר מצוה נדחית סעודת שבת, וז"ל ערוך השלחן (שם סעי' ז), סעודת מצוה שזמנה קבוע בע"ש כמו פורים שחל בע"ש וכו' מותר לקבוע בהם

עלה הכרעה

שעות מותר לכת' להתחיל וכדאיתא להדיא בסימן רמ"ט דאפי' סעודה שאינו רגיל בה מותר אם היא סעודת מצוה שזמנה קבוע באותו יום וכנ"ל.

הנהגה הראויה לענין בפורס מפה ומקדש נכנסים לכמה ספיקות, ונסכם הדברים: **פורס מפה ומקדש** (א) אם צריך לכסות כל השלחן, והכריע המ"ב דאי"צ. (ב) אם יברך על היין שישתה אחר קידוש, ומדין ספק ברכות אינו מברך. (ג) אם יחזור ויברך מוציא, וגם בזה קי"ל שלא לברך משום ספק ברכות. (ד) אם צריך לחזור וליטול ידיו, ולכן יש ליטול בלי ברכה. (ה) אם צריך לחם משנה ואם יכול לצאת עם הבוצע, ועדיף שכל אחד יבצע לעצמו על לחם משנה. (ו) אם צריך לאכול פת אחר קידוש מדין קידוש במקום סעודה, ולמעשה מספק לכת' יאכל כביצה ואם א"י יאכל עכ"פ כזית. (ז) אם יזכיר על הנסים וגם רצה, ולדינא יזכיר רק רצה. (ח) אם ראוי לקדש קודם מעריב, שבספר כף החיים (סימן רע"א אות כ"ב) כתב שלפי דברי האר"י ז"ל בשער הכוונות לא נכון לעשות כן.

וכיון דנכנסים לכמה ספיקות ע"י שפורס מפה ומקדש, ומקילין בכמה מהם מדין ספק ברכות להקל, ודאי מהנכון שלא להכנס לספיקות אלו ויזהר לסיים הסעודה קודם שקיעה. וכבר כתב כן המג"א (סק"י) לענין ברכת היין והובא במ"ב (סק"א). וכ"כ בשו"ע הרב (סי"א) שכל בעל נפש יש לו לזהר לכת' שלא לבוא לידי כך. וכן הביא בשושנת ישראל (פט"ו ס"ד, עמוד רל"ו) בשם הגאון רב שלמה מילר שליט"א בשיעורי הלכה הביא, שפעם אחת כשחלה שמחת תורה בע"ש, היה מרקדים אצל הגר"א קוטלר זצ"ל כל היום, ומתוך שמחתם העצומה נתאחרו הדברים, והתחילו בסעודה רק סמוך לשבת, והיה הגר"א קוטלר זצ"ל פורס מפה ומקדש, ואין מזה ראייה שלכת' יש לעשות כן, דאדרבה עשה כך רק מחמת שנתאחרו הדברים עד שהגיעו סמוך לשבת עכ"ד.

הנהגה הראויה למעשה בזמן עשיית הסעודה פשטות דברי הרמ"א והמ"ב מורים שצריך לסיים הסעודה או עכ"פ עיקר הסעודה קודם חצות. אמנם כמובן קשה מאד לעשות כן, וגם ענין זה של קודם חצות במח' שנוי, שכן דעת כמה פוסקים דכוונת הרמ"א קודם מנחה קטנה, וגם הדין שלא לאכול או להתחיל סעודה שזמנה באותו יום אינו אלא בגדר מצוה לכת', ולכן פשוט דיכולים להקל לכת' לסמוך ע"ד הערוך השלחן וכן פסק הגרי"ש זצ"ל דכל שמתחיל קודם חצות די בכך.

אך הרבה פעמים א"א לעשות כן, ואינו כדאי לעשות לחץ [ובפרט פורים] כדי לזהר בזה, שהרי הוא רק מצוה לכת', ואם אפשר שהוא עצמו יתחיל [אף ששאר בני הבית לא יתחילו] מה טוב, ואם לא כן ימתין. וכ"ש שלא להחמיר במקום שיגרום אי נעימות לזולת, כגון להורים וכו'.

ומובא בשמועות משה (עמוד תפ"ח) [ומקורו במועדי ישורון (פרק 2 הערה 268)] דבפורים שחל בערש"ק יש לו להמתין לאנשים שיבואו לאכול עמו אע"פ שיתאחר מלאכול משיאכל לבדו בזמן מוקדם. שהרי רוב עם אחר חצות עדיף מלהתחיל קודם חצות, שהרי מן הראוי לקבץ אנשי ביתו וחביריו להסעודה שא"א לשמוח כראוי ביחיד וכמש"כ המ"ב סק"ט ע"ש.

והנה אם אוכל אחר חצות ודאי יזהר להתחיל קודם ט' שעות, שהרי לכל הדעות זהו בכלל דברי הרמ"א, ודעת הב"ח ועוד דבכל סעודה שרגיל בה לכת' יזהר בזה, [בשנה זו הוא 4:04]. ואם אפשר לסיים הסעודה קודם זמן זה ודאי טוב לעשות כן, שהרי שורש הענין הוא כדי להרבות בכבוד שבת.

וכ"ז לכת' אמנם אם מאיזה טעם לא עלה בידם להתחיל הסעודה עד לאחר ט'

הרב משה ברוך קופמאן, מכון עלה זית

עלה תנובה

עוד יש להעיר, דהנה הרבה מדקדקים כל השנה שלא לקדש עד צאת הכוכבים [זולת בקיץ מחמת הדחק] וכל שכן קודם שקיעת החמה, ראה ביאור הלכה ריש סימן רעא. א"כ אם פורס מפה הרי צריך להפסיק בשקיעת החמה, ומוכרח או להמתין ולא לאכול משקיעה עד צה"כ, או לקדש מבעוד יום. ואמנם בזמן הראשונים היה מקובל בפשיטות להתפלל ולקדש מבעוד יום מפלג המנחה ע"פ שיטת רבי יהודה. וכ"ש לאלו המקפידים שלא לקדש בזמן מזל מאדים [כעת בשעון קיץ מזל מאדים הוא משעה שבע עד שמונה בערך], א"כ צריכים להמתין שענה שלימה בלי אכילה ושתיה. ולכן צ"ע מה שהביא ידידי הרב אברהם שמעון פריינד מכמה אדמו"רים שפורסים מפה, אף שדרך כלל האדמו"רים מדקדקים שלא לאכול הסעודה קודם ערבית, ודרכם שלא לקדש עד צה"כ, ועוד דרכם לדקדק שלא לקדש במאדים. וראה בסוכת חיים (עמ' כ) בשם הגר"מ שטרנבוך "כמדומני היום לא נהגו כן".

ועתה אני מוסיף, שבספרי הפוסקים לא היה פשיטא כ"כ מה שמאחרים בכל שנה הסעודה עד סוף היום ממש. וכידוע שהשל"ה עשה ריב עם רבני אשכנז על זה. והתרומת הדשן לימד זכות שכל היום רצים דחופים ומבהלים במצות היום. והשתא הכא בערב שבת יש אפשרות לקיים הסעודה בעוד היום גדול כדינו. ולמה מורים לאדם אף עתה להמתין כל היום הארוך בסעודתו עד שש בערב בפריסת מפה. ואם כבר טעד במשך היום הרי ודאי כבר יצא סעודת פורים ולמה יפרוס מפה. [ראה 'עלים' פרשת צו-פורים תשפ"ב מש"כ הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א בטעם המנהג להמשיך הסעודה מיום הפורים ללילה אחריו].

לסיכום יש י"א טעמים שלא לפרוס מפה: (א) הקדמת סעודה לתפילת ערבית. (ב) קידוש מבעוד יום. (ג) סעודת שבת מבעוד יום [כי שכח שלא יאכל עוד פעם אחר צאת הכוכבים]. (ד) חשש שכרות בתפילת ערבית וביטול תפילה בציבור. (ה) חשש חילול שבת בבגדים מלוכלכים בפרט כשאנינו בדעה צלולה. (ו) שאלה של ברכת בורא פרי הגפן. (ז) שאלה של לחם משנה. (ח) שאלה של נטילת ידים. (ט) שאלה של ברכת המוציא. (י) הזכרת על הנסים בברכת המזון שלא כדעת הפוסקים. (יא) איחור מצוה של סעודת פורים כל היום כולו.

ואחרי ככלות הכל אסיים בדרך הלצה לכבוד היום, מה שאמרנו בסוגיא פסחים (ק), (א) בפורס מפה שרצו להפסיק כשקידש היום כרבי יהודה, ואמר רבי יוסי 'הגם לכבוש את המלכה עמי בבית' ולכן המשכו לאכול. ואולי המליצה הזאת נאמרה כלפי מה שבפורים אוכלים הסעודה בערב שבת, ואם קידש היום יכולים להמשיך, ולכן אמר בדרך מליצה פסוק ממגילת אסתר.

א. הנה על אף שכתב הערוך השלחן שיתחילו קודם חצות, מ"מ 'פשוטו של מקרא' של הרמ"א שודאי כל הרואה מתרגם 'עשו הסעודה בשחרית' שרוצה לומר שיעשה עיקר הסעודה ביום [לא שצריך לגמור ולברך ברכת המזון, אבל עכ"פ חלק ניכר של הסעודה]. ואם לא כן, היה לו להרמ"א לומר שיתחיל קודם חצות. ובדרכי משה הביא מספר מנהגים 'לעשותה בבוקר', ואטו נאמר שהנוטל ידיו דקה לפני חצות נקרא עושה הסעודה בבוקר? ומה גם שמהיכתי תיתי שהערה"ש מפרש דברי הרמ"א והלא בהרבה מקומות הוא אומר דעת דעת עצמו, ובפרט כאן שכתב דבר זה בסימן רמ"ט, ואילו שם לא הזכיר הרמ"א כלל אודות חצות. ובודאי לשון היעב"ץ בסיידורו - שהוא מקור המשנה ברורה - מורה כן, שכתב "צריך לעשות הסעודה לפני חצות היום", ובודאי פירושו עכ"פ עיקר הסעודה ולא התחלה בעלמא. וראה בספר נוהג כצאן יוסף (מנהגי אשכנז) "שצריך לסעדו בשחרית ממש כדי שיכנס לשבת בתיאבון".

ומה שהביאו מהפרי מגדים בסימן תע"א שאין הכונה שצריך לגמור רק שלא להתחיל, וא"כ הוא הדין כאן. אכן, לא הבנתי הדמיון ממה שהוא מעיקר הדין בסעודה קטנה בערב פסח, למה שהוא הידור שהביא הרמ"א לגבי סעודה גדולה של פורים. ובודאי לא קאמר הרמ"א לעיכבוא אלא הנהגה טובה קמ"ל כדי שיהא לו תיאבון לסעודת שבת, וזיל בתר טעמא. וחוז' מזה אף אני לא אמרתי שצריך לסיים, אלא הכונה לעשות עיקר הסעודה בבוקר היינו עיקר אכילתו.

והראוני בקונטרס סוכת חיים (הוצאת עלה זית) שיצא לאור, שאף שבתחילת הקונטרס (עמ' א) הביא דעות שצריך לעשות עיקר הסעודה בבוקר, מכל מקום לענין ההלכה [בחלק האנגלית בסוף הקונטרס] (עמ' לו) כתב: *The seudas Purim should begin (wash) in the morning before chatzos*. ושם בחלק התשובות מהגאון הרב משה מגדל ברוס שליט"א בעמח"ס לקראת המועדים (הוצאת עלה זית) כתב ג"כ שלדעת הסוברים שצריך לעשותה בבוקר, העיקר רק שיתחיל קודם חצות. וצ"ע.

ב. ובענין אם יש 'מנהג' להיות פורס מפה ומקדש כשחל פורים בערב שבת: (א) לא שייך לקבוע מנהג על דבר שאינו מצוי כל שנה - וכן מוסרים בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. (ב) כיון שלמעשה אין רבים שעושים כן כנ"ל ממילא אין מתאים הלשון 'יש נוהגים' כאילו דבר זה שכיח.

אחד מעיקרי הנס של המגילה היה שנהפכו כל הרעות לטובתם של ישראל, ככתוב "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשנאייהם" (ט, א), "והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב" (ט, כב), "ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו וגו'" (ט, כה). אולם באמת ענין 'ונהפוך הוא' קיים לא רק בכללות הנס - שנהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב, כמפורש בפסוקים הנ"ל, אלא גם בפרטות - על כל מאורע שבמגילה יש דבר והיפוכו בישיעת ישראל, כמו שנבאר.

התהפכות הפסוקים בפרקים ג'-ד' מתארים את הגזירה ואת האבל של ישראל. הגזירה והם עומדים זה לעומת זה עם הפסוקים בפרק ח' [ובפרק ו'] המתארים את הישועה, כדלהלן:

א פרק ג פסוק י: ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בן המדתא האגגי צרר היהודים. **פרק ח פסוק ב:** ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי.

ב פרק ג פסוק יא: והעם לעשות בו כטוב בעיניך. **פרק ח פסוק ח:** ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך.

ג פרק ג פסוק יב: ויקראו ספרי המלך בחדש הראשון בשלושה עשר יום בו ויכתב ככל אשר צוה המן אל אחשדרפני המלך ואל הפחות אשר על מדינה ומדינה ואל שרי עם ועם מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו בשם המלך אחשורש נכתב ונחתם בטבעת המלך. **פרק ח פסוקים ט-י:** ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו ואל היהודים ככתבם וכלשונו. ויכתב בשם המלך אחשורש ויחתם בטבעת המלך וגו'.

הרה"ג ר' צבי פינקלשטיין שליט"א עם הרה"ג ר' איסר זלמן אולשין שליט"א

ד פרק ג פסוק יג: ונשלחו ספרים ביד הרצים אל כל מדינות המלך. **פרק ח פסוק י:** וישלח ספרים ביד הרצים בסוסים רכבי הרכש האחשתרנים בני הרמכים.

ה פרק ג פסוק יג: להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר. **פרק ח פסוק יא:** אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמד על נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים וגו'.

ו פרק ג פסוק יג: ושללם לבוז. **פרק ח פסוק יא:** ושללם לבוז. [ואמנם בסוף "ובביזה לא שלחו את ידם" (ט, י)].

ז פרק יג פסוק יד: פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים להיות עתדים ליום הזה. **פרק ח פסוק יג:** פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים ולהיות היהודיים עתידים ליום הזה להנקם מאיביהם.

ח פרק ג פסוק טו: הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה. **פרק ח פסוק יד:** הרצים רכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה.

ט פרק ג פסוק טו: והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה. **פרק ח פסוק טו:** והעיר שושן צהלה ושמחה.

י פרק ד פסוק א: ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר וגו'. **פרק ח פסוק טו:** ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן.

יא פרק ד פסוק א: וילבש [מרדכי] שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדלה ומרה. **פרק ו פסוק יא:** ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו.

יב פרק ד פסוק ג: ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים. **פרק ח פסוק ז:** ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב.

גדולת המן לעומת מרדכי נהפך הכל על פניו, כמבואר בכמה לעומת למרדכי פסוקים זה לעומת זה:

א פרק ג פסוק א: גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאהו, וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו. **פרק ט פסוק ד:** כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול. ועוד **בפרק י פסוקים ב-ג:** וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגו'.

ב פרק ה פסוק יא: ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו וגו'. **פרק ח פסוק ב:** ותשם אסתר את מרדכי על בית המן [דהיינו שכל עשרו של המן הועבר למרדכי, וכמו שאמר בגמרא (מגילה י, ב): 'ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס' זה המן, 'לתת לטוב לפני האלקים' זה מרדכי ואסתר, דכתיב 'ותשם אסתר את מרדכי על בית המן'].

ג פרק ה פסוק יד: ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו ובא עם המלך אל המשתה שמח. **פרק ו פסוק יד:** עודם מדברים עמו [על כל אשר קרהו בהולכת מרדכי ברחובות שושן] וסריסי המלך הגיעו ויבהלו את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר [מלמד שהביאוהו בבהלה (גמרא מגילה טז, א) ולא רחץ יפה מטינופו (רש"י שם)].

ד פרק ו פסוק ד: והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי. **פרק ו פסוק י:** ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי.

ה פרק ו פסוקים ז-ח: ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו [-ולעצמו נתכוון], יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וגו'. **פרק ו פסוק י:** ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי.

ו פרק ו פסוק ד: והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי. **פרק ז פסוק י:** ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי.

דבר והיפוכו במאורעות עוד יש להעיר שבכל אחד מן המאורעות שהובילו **התהפכות הגזירה** לגזירה נגד היהודים יש דבר לעומתו במאורעות שהובילו לביטול הגזירה, וכולם על הסדר זה כנגד זה, כדלהלן:

א לפני הגזירה: אחשורוש עשה שני משתאות, משתה ראשון לכל המדינות, ומשתה שני לעיר שושן (פרק א). אחר הגזירה: היהודים התענו שני צומות, צום בכל מדינה ומדינה (ד, ג), ואחר כך צום בעיר שושן (ד, טז).

ב לפני הגזירה: "גם ושתי המלכה עשתה משתה" (א, ט). אחר הגזירה: גם אסתר התענתה עם נערותיה (ד, טז).

ג לפני הגזירה: בסוף המשתה השני בשושן, קרא אחשורוש למלכה לבא אליו, ולא באה, ונהרגה על כך (פרק א). אחר הגזירה: בסוף צום השני בשושן, באה אסתר המלכה אל אחשורוש בלא קריאה, ולא נהרגה על כך.

ד לפני הגזירה: אחשורוש המית את ושתי רק על פי עצת השרים, "כי כן דבר המלך" [כי כן מנהג המלך בכל משפט, רש"י]. אחר הגזירה: הכרעת אחשורוש לא להמית את אסתר היתה תלויה בו לבד, "לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחיה" (ד, יא).

ה לפני הגזירה: אחשורוש קרא לושתי לבא אל המשתה שלו, ולא באה. אחר הגזירה: אסתר זימנה את אחשורוש לבא אל המשתה שלה, והוא בא.

ו לפני הגזירה: המן יעץ להרוג את ושתי על שלא באה אל המשתה של אחשורוש. אחר הגזירה: המן עצמו הוזמן למשתה אסתר יחד עם אחשורוש, ויאמר המלך מהרו את המן לעשות את דבר אסתר" (ה, ה).

ז לפני הגזירה: אחר מיתת ושתי ונישואי אסתר "גידל המלך את המן" (ג, א). אחר הגזירה: אחר ביאת אחשורוש והמן למשתה אסתר - גידל המלך את מרדכי, "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", והושפל המן.

ח לפני הגזירה: המן ביקש מאחשורוש לאבד את היהודים. אחר הגזירה: אסתר ביקשה מאחשורוש לאבד את המן.

עלה מגילה Purim Pshetel

Based on *Yad Chaim: A selection of Bar Mitzvah Pshetlach and Drashos by Rav Berel Fried, zt"l*

The Mishnah (Megillah 2a) states that while in most places, the Megillah is read on the 14th day of Adar, the 11th, 12th, and 13th of Adar were designated for the villagers to *lein* in the cities, on the Monday or Thursday before Purim. Rashi explains that the illiterate villagers needed a resident of the city to *lein* for them. The Chachamim allowed them to do so on a day they would anyway be in the city.

Other *Rishonim* (see *Rashba*) argue that a city resident cannot *lein* for villagers, since one who is not obligated in a mitzvah cannot exempt one who is. The city residents are only obligated on the 14th; they cannot exempt the villagers earlier, just as one who is obligated to *lein* the Megillah on the 14th cannot exempt one who is obligated on the 15th. (see *Yerushalmi Megillah* 2:3). Therefore, they explain that the villagers would *lein* themselves, using a *Megillah* available in the city.

The Gemara (Ibid.) derives this allowance for villagers to read on the three days preceding Purim from the word “בזמניהם” which

Rav Berel Fried zt"l with Rav Mordechai Jofen zt"l and Rav Yakkov Drillman shlit'a

infers two additional days, referring to the 11th and 12th of Adar. It cannot refer to the 13th as *לכל* יג זמן קהילה לכל. Rashi explains that since the *neis* happened on the 13th, the day of battle, no source is necessary to allow *leining* on that day.

The Rosh (1:1) based on the Yerushalmi explains it differently, that the day of battle cannot be compared to Purim, which is described as days of rest. As such, the word “זמניהם” cannot be referring to the 13th, and must refer to the 11th and 12th.

Rashi seems to understand Megillah *leining* as part of the mitzvah to eradicate Amalek. Everyone has the same obligation, which may be fulfilled on different days. The Rosh understands that reading the Megillah is a commemoration of the victory, which applies on the 14th, even for villagers. The pre-Purim *leining* must therefore be a different obligation.

A city resident who has a different obligation cannot exempt the villager.

With this understanding of Rashi, we can appreciate Rashi's explanation (cited in *Nimukei Yosef*, 2a) of why the criterion for walled cities dates to Yehoshua bin Nun, since it was Yehoshua who led the first battle against Amalek.

עלה פורים Bittul Moadim

Based on *Daas Nesanel on Megillas Esther; from the classes of Rabbi Nesanel Lauer, zt"l*

The Midrash (*Yalkut Shimoni Mishlei*) says that in the future, all holidays will be nullified, except for Purim. A second opinion says Yom Hakippurim will also never be nullified.

My rosh yeshivah, Rav Gifter, zt"l, explained that it doesn't mean Pesach won't be Pesach; it means that we will celebrate Pesach the same way we celebrate Purim.

On Purim, we learn that there is more beneath the surface. We celebrate Pesach, Shavuos, Sukkos, and all *chagim* because of *nissim niglim* — open, revealed miracles. Yet Purim is celebrated for *nissim nistarim* — hidden miracles.

L'asid lavo, we will no longer celebrate the way we used to, but rather in *Purim*-style.

In the *Haggadah*, we read Rabbi Akiva's calculation of how many miracles were done in Mitzrayim and at sea. There were 200 or 250. Chazal say they refer to *nissim nistarim* in the *Ten Makkos*, and other hidden miracles. *L'asid lavo*, we will celebrate this, since the world will be filled with great understanding, and we will be able to read the Torah the way we read *Megillas Esther*. We'll know what these 200 or 250 hidden *nissim* were. We will be able to feel and understand it.

That's what "כל המועדים עתידין לבטל וימי הפורים אינן בטיילין" means. We'll celebrate *Purim*-style and we'll celebrate *Yom Kippur*-style too. We should be able to come to an awakening, a *hisrorerus* of *teshuvah*, a level of *geulah*, as all *geulah* happens through *teshuvah*.

הזדמנות להצטרף למכון עלה זית

מחפשים אברך רציני ותלמיד חכם עם שליטה בלשון הקודש ואנגלית ונסיון בעריכת ספרים לעבוד אצלנו במשרד.

בשורה טובה!

הרבה ספרי מכון עלה זית זמינים לרכישה באתר שלנו

alehzayis.com/shop

